

## Γιώργος Σταμάτης *Περί Παγκοσμιοποίησης*

**Η** εγκαθίδρυση ενός καπιταλισμού χωρίς κοινωνικούς περιορισμούς, όπως τον γνωρίσαμε τον περασμένο αιώνα, στην ίδια τη δική τους περιοχή είναι σκοπός των μεγάλων και ισχυρών καπιταλιστικών χωρών ήδη από τις απαρχές της οικονομικής κρίσης της δεκαετίας του '70.

Ο σκοπός αυτός επιδιώκεται με μέτρα που λαμβάνονται με πρόσχημα το ξεπέρασμα της οικονομικής κρίσης και —όσον αφορά τη Δυτική Ευρώπη— τη σύγκλιση των οικονομιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η κατά το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του '80 διαφαινόμενη και αναμενόμενη κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και των άλλων σοσιαλιστικών χωρών ξύπνησε την προσδοκία και την επιθυμία της επιβολής σε παγκόσμιο επίπεδο ενός καπιταλισμού χωρίς περιορισμούς —τώρα όμως πλέον ενός καπιταλισμού όχι μόνον χωρίς κοινωνικούς περιορισμούς, αλλά και χωρίς τους περιορισμούς που θέτει η κυριαρχία των επιμέρους κρατών.

Πρόκειται για την επιβολή αυτού που σήμερα συνηθίσαμε να ονομάζουμε παγκοσμιοποίηση. Δηλαδή της δυνατότητας του

κεφαλαίου να διακινεί σε παγκόσμιο επίπεδο ελεύθερα μέσα παραγωγής, εμπορεύματα, χρηματικά κεφάλαια και τα χρηματιστηριακά παράγωγα των τελευταίων. Τη διαδικασία αυτή κινούν πρωτίστως οι ΗΠΑ.

Η παγκοσμιοποίηση δε σημαίνει όμως μόνον απαλλαγή των αγορών από τους φραγμούς των κρατικών συνόρων, αλλά και απελευθέρωση των αγορών από τις κάθε είδους κρατικές ρυθμίσεις, δηλαδή εντέλει πλήρη απορύθμιση των αγορών και ιδίως της αγοράς εργασίας.

Όπως θα δούμε, αυτή η πλήρης απορύθμιση των αγορών θα έχει ως συνέπειές της την ιδιωτικοποίηση όλων των μέχρι σήμερα δημοσίων οικονομικών δραστηριοτήτων (συμπεριλαμβανομένων και εκείνων της Κοινωνικής Πρόνοιας, της Δημόσιας Υγείας και των Δημοσίων Κοινωνικών Ασφαλίσεων) και την παντελή αδυναμία του κράτους να ασκήσει οποιαδήποτε αναπτυξιακή, αγροτική, πολιτιστική, κοινωνική και περιβαλλοντική πολιτική ή, ακόμη, μια στοιχειώδη πολιτική Δημόσιας Υγείας.

Η επιβολή αυτής της νέας κατάστασης πραγμάτων απαιτεί βέβαια εκκαθάριση του

πεδίου τόσο από τα εμπόδια που θέτει η ύπαρξη κρατικών συνόρων και κρατικών ρυθμίσεων των αγορών των επιμέρους κρατών, όσο και από τα κακά παραδείγματα που αποτελούν οι μη καπιταλιστικές χώρες. Το στρατιωτικό όργανο αυτής της εκκαθάρισης, το ΝΑΤΟ, υπήρχε από την εποχή του Ψυχρού Πολέμου και διατηρήθηκε, ενισχύθηκε και αναμορφώθηκε προς το σκοπό αυτής της εκκαθάρισης και μετά τη λήξη του τελευταίου. Αλλά και τα πολιτικά όργανα αυτής της εκκαθάρισης, το ΔΝΤ, η Παγκόσμια Τράπεζα, η πάλαι ποτέ GATT και νυν ΠΟΕ, ο ΟΗΕ και η Ε.Ε., υπήρχαν ήδη και αναμορφώθηκαν κατάλληλα.

Μέρος αυτής της εκκαθάρισης του πεδίου αποτελούν τα εξής: Η συστηματική προσπάθεια υπονόμευσης της κυριαρχίας των επιμέρους κρατών μέσω της καταστροφάντησης αυτής της κυριαρχίας ως εθνικής και εθνικιστικής και ως εκ τούτου δυναμικά εχθρικής απέναντι στην υποστασιοποίηση «διεθνής κοινότητα», καθώς και μέσω της προβολής της υποστασιοποίησης «ανθρώπινα δικαιώματα» ως δικαιωμάτων υπερέτερων εκείνων που εγγυάται το κάθε κράτος και υπερέτερων επίσης του —ας το πούμε έτσι— δικαιώματος κυριαρχίας του κάθε κράτους.

Η συκοφάντηση της κρατικής κυριαρχίας ως εθνικιστικής και συνεπώς δυναμικά εχθρικής απέναντι στην υποστασιοποιημένη διεθνή κοινότητα (η οποία στην πραγματικότητα δεν είναι παρά οι ΗΠΑ και οι υπόλοιπες χώρες που προσπαθούν να επιβάλουν την παγκοσμιοποίηση) δεν εμποδίζει ούτε στο ελάχιστο τους προαναφερθέντες εκκαθαριστές του πεδίου να ενισχύουν, στο όνομα των διαβόητων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εθνικιστικά μειονοτικά αποσχιστικά κινήματα, όταν αυτό εξυπηρετεί τους σκοπούς των. Όπως π.χ. έγινε και

γίνεται στη Γιουγκοσλαβία προς το σκοπό της διάλυσης ενός μη καπιταλιστικού κράτους και όπως γίνεται σήμερα στην Τσετσενία και θα γίνει αύριο τόσο στην ίδια τη Ρωσία όσο και αλλού, προς το σκοπό της αποδυνάμωσης της κρατικής κυριαρχίας μιας ορισμένης χώρας.

Ο κατακερματισμός κρατών σε περισσότερα μικρότερα και συνεπώς ασθενέστερα κράτη αποτελεί λοιπόν κι αυτός έναν τρόπο εξασθένισης της κυριαρχίας των επιμέρους κρατών κι έτσι έναν τρόπο εκκαθάρισης του πεδίου για την παγκοσμιοποίηση.

Ένας άλλος τρόπος είναι π.χ. ο αποκλεισμός ορισμένων χωρών από το διεθνή καταμερισμό της εργασίας, όπως π.χ. της Κούβας και της Νέας Γιουγκοσλαβίας, αλλά και —εν μέρει— της Κίνας και άλλων χωρών (Ιράκ, Λιβύη). Μέχρι να πεισθούν να ανοίξουν χωρίς όρους και επιφυλάξεις τα σύνορά τους στο κεφάλαιο των ΗΠΑ και των εταίρων τους, δηλαδή να αποδεχθούν πλήρως την παγκοσμιοποίηση.

Η παγκοσμιοποίηση συνιστά ένα νεωτερικό αποικιοκρατισμό και ιμπεριαλισμό, ο οποίος παρά τη νεωτερικότητά του δεν μπορεί να παραιτηθεί από τις κανονιοφόρες του για να επιβληθεί.

Αλλά ας πάρουμε τα πράγματα με τη σειρά τους.

Μάλλον καμιά απολύτως εθνική οικονομία δεν μπορεί σήμερα να αναπαραχθεί και να αναπτυχθεί σε ένα στοιχειωδώς αναγκαίο επίπεδο, εάν δε συμμετέχει στο διεθνή καταμερισμό εργασίας, δηλαδή στο διεθνές εμπόριο.

Σχετικά με το εσωτερικό και το εξωτερικό εμπόριο, δύναται συνολτικά να λεχθούν τα εξής: Στο εσωτερικό εμπόριο μιας χώρας κυριαρχούν εκείνοι οι παραγωγοί ενός εμπορεύματος, οι οποίοι υπερέχουν, όσον αφορά την παραγωγικότητα, απολύ-

τως των υπολοίπων. Οι υπόλοιποι εξαφανίζονται ή, ορθότερα, συνεχίζουν να παράγουν μόνο στο μέτρο που οι απολύτως υπερέχοντες δε δύνανται με την παραγωγή τους να καλύψουν όλη τη ζήτηση.

Στο εξωτερικό εμπόριο μεταξύ χωρών δεν ισχύει το απόλυτο πλεονέκτημα, όπως το περιγράψαμε μόλις τώρα, αλλά το συγκριτικό πλεονέκτημα. Αυτό εντέλει σημαίνει ότι ο παραγωγός ενός εμπορεύματος σε μια ορισμένη χώρα δε χρειάζεται, για να μπορεί να παράγει το εμπόρευσμά του και να το πουλάει στη διεθνή αγορά, να είναι παραγωγικότερος όλων των παραγωγών αυτού του εμπορεύματος διεθνώς. Δεν είναι του παρόντος η ανάλυση αυτού του σημείου. Όποιος ενδιαφέρεται για την πλήρη ανάπτυξη του θέματος, ας διαβάσει το άρθρο *Ο νέος Διεθνής Καταμερισμός Εργασίας* του Θόδωρου Μαριόλη στην «*Ημερησία*» της 27-28 Νοεμβρίου 1999 (σελ. 15-18).

Η κατάργηση των συνόρων εντός της Ε.Ε. συνεπάγεται την ισχύ του απολύτου πλεονεκτήματος στο εμπόριο μεταξύ των γεωγραφικών πλέον περιοχών της Ε.Ε. Ποια επιχείρηση στην Ήπειρο π.χ., αλλά και σε οποιαδήποτε άλλη περιοχή της Ελλάδας, έχει απόλυτο πλεονέκτημα απέναντι στις αντίστοιχες επιχειρήσεις άλλων οικονομικά ανεπτυγμένων περιοχών ή χωρών της Ε.Ε.;

Το αποτέλεσμα θα είναι, μακροπρόθεσμα, η εξαφάνισή της. Ότι πέτυχαν «ειρηνικά» στα όρια της Ε.Ε. οι οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες της Ευρώπης, προσπαθούν να πετύχουν τώρα επιθετικά οι ΗΠΑ και οι εταίροι τους σε παγκόσμια κλίμακα με την παγκοσμιοποίηση. Τα αποτελέσματα θα είναι καταστροφικά για τις αδύναμες οικονομικά χώρες. Οι οικονομίες τους θα καταστραφούν. Αυτό το έχουν συνειδητοποιήσει ήδη ορισμένες χώρες. Όπως π.χ. η Μα-

λαισία και η Ζιμπάμπουε, οι οποίες και αντέδρασαν, όπως μπόρεσαν να αντιδράσουν, σε επιταγές του ΔΝΤ και της ΠΤ.

Αλλά η πιθανότατη καταστροφή των οικονομιών των μη ανεπτυγμένων χωρών δε θα είναι το μόνο αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης. Διότι, όπως αναφέραμε ήδη, η παγκοσμιοποίηση δε σημαίνει απλώς και μόνο απελευθέρωση των αγορών από τους φραγμούς των εθνικών συνόρων. Αλλά σημαίνει επίσης και απελευθέρωση των αγορών από τις όποιες κρατικές ρυθμίσεις, οι οποίες αποσκοπούν στην προστασία των εργαζομένων, στην προστασία της Δημόσιας Υγείας, στην προστασία του περιβάλλοντος, στην προαγωγή της πνευματικής και πολιτιστικής παραγωγής, στη διατήρηση της δημόσιας παιδείας, στην προστασία κάποιου κλάδου παραγωγής (π.χ. του αγροτικού) και άλλα παρόμοια. Όλες αυτές οι κρατικές ρυθμίσεις αποτελούν κατά τους Αμερικανούς και το πειθηνό όργανό τους, τον ΠΟΕ, στρεβλώσεις της αγοράς που πρέπει να καταργηθούν.

Η περίφημη ιστορία με τα «πνευματικά δικαιώματα», που θέτουν κάθε τόσο στο τραπέζι οι Αμερικανοί, δεν αφορά τη μη πληρωμή πνευματικών δικαιωμάτων από μέρους Ελλήνων, ή όποιων άλλων, σε Αμερικανούς. Αλλά αφορά κυρίως τις κρατικές επιδοτήσεις της πνευματικής και πολιτιστικής παραγωγής. Αυτές τις επιδοτήσεις τις θεωρούν οι Αμερικανοί στρεβλώσεις της αγοράς και ζητούν να καταργηθούν. Αν καταργηθούν, θα έχουν σαν συνέπεια τους τη συρρίκνωση της εν λόγω παραγωγής και την πλήρη επικράτηση στην εσωτερική αγορά των αντίστοιχων αμερικανικών ή άλλων προϊόντων. Το ίδιο θα συμβεί και με την αγροτική ή την όποια άλλη επιδοτούμενη παραγωγή.

Και σε τι αφορά η απαιτούμενη από

τους Αμερικανούς «απελευθέρωση της αγοράς υπηρεσιών»; Μα στην κατάργηση των κρατικών επιδοτήσεων των Δημόσιων Νοσοκομείων και στη συνακόλουθη ιδιωτικοποίηση της Δημόσιας Υγείας.

Το κράτος όμως δεν επιδοτεί μόνο τη Δημόσια Υγεία, αλλά και τα Ασφαλιστικά Ταμεία. Κι αυτές οι επιδοτήσεις είναι στρεβλώσεις της αγοράς υπηρεσιών, αφού και η ασφάλιση γήρατος είναι μια υπηρεσία. Η κατάργησή τους θα προλείανει το έδαφος για την ιδιωτικοποίηση των Κοινωνικών Ασφαλίσεων, την οποία προ πολλού απαιτεί η ΔΤ και συνιστούν η Ένωση Ελληνικών Τραπεζών και, διά του κυρίου Σπράου, και η ελληνική κυβέρνηση. Αλλά και άλλα πολλά «επιδοτεί» το κράτος, όπως π.χ. τη Δημόσια Παιδεία, διότι σε κρατική «επιδότηση» και συνεπώς σε στρέβλωση της αγοράς υπηρεσιών παιδείας θα ανακηρύξουν σύντομα τη Δημόσια Παιδεία. Κι αυτές οι «επιδοτήσεις» θα πρέπει, ως στρεβλώσεις της αγοράς, να καταργηθούν, για να ιδιωτικοποιηθεί πρώτα η Ανώτατη και στη συνέχεια και η λοιπή Παιδεία.

Και πώς να προστατεύσει το κράτος τη Δημόσια Υγεία, όταν οι Αμερικανοί απαιτούν το βάρος της απόδειξης ότι ένα εμπόρευμα, π.χ. ένα γενετικά μεταλλαγμένο αγροτικό προϊόν, είναι επικίνδυνο για τη δημόσια υγεία δεν πρέπει να το φέρει ο παραγωγός και εξαγωγέας αυτού του εμπορεύματος αλλά ο εισαγωγέας του και καταναλωτής του; Πώς να άρει το βάρος μιας τέτοιας απόδειξης π.χ. το αυριανό αυτόνομο και κυρίαρχο κράτος του Κοσσυφοπεδίου ή του Μαυροβουνίου ή της Βοϊβοδίνας;

Και πώς να ασκήσει το κράτος περιβαλλοντική πολιτική, όταν π.χ. οι Αμερικανοί απαιτούν άρση οποιωνδήποτε απαγορεύσεων ξύλευσης των δασών;

Δεν έχει νόημα να συνεχίσουμε να πα-

ραθέτουμε παραδείγματα αυτού του είδους. Διότι τα συμπεράσματα είναι σαφή: Η παγκοσμιοποίηση θα συρρικνώσει τις οικονομίες των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών και θα αποσαθρώσει την κοινωνική και κρατική συγκρότηση όχι μόνο αυτών, αλλά και των οικονομικά ανεπτυγμένων χωρών.

Δε θέλω να κλείσω το κείμενό μου πριν αναφερθώ και σε μια ορισμένη ιδεολογική όψη του ζητήματος. Η αγορά —και ιδιαιτέρως η ελεύθερη από φραγμούς, κρατικές ρυθμίσεις και εντέλει από κάθε στρέβλωση αγοράς— προβάλλεται από τους κρατούντες ως το ιδεώδες πεδίο πραγμάτωσης της αληθούς ελευθερίας του ατόμου και της συγκρότησης των ατόμων σε κοινωνία.

Ελεύθερες και ανοιχτές αγορές απαιτούν λοιπόν οι κρατούντες. Που σημαίνει ελεύθερη διακίνηση εμπορευμάτων, κεφαλαίων και εργαζομένων. Γνωρίζετε ήδη τι μέτρα έχουν ληφθεί για την ελεύθερη μετακίνηση των τελευταίων.

Όλοι γνωρίζουμε τι προβλέπει η συνθήκη του Σέγγεν. Κι όλοι γνωρίζουμε τι συμβαίνει στα σύνορα Μεξικού και ΗΠΑ. Λίγοι ίσως γνωρίζουν ότι λόγω ατυχών συμπτώσεων οι ΗΠΑ δεν υπέγραψαν ακόμη τη συμφωνία με την Κούβα, η οποία υποχρεώνει την τελευταία να εμποδίζει τους υπηκόους της να προσπαθούν να διαφύγουν στη Γη της Επαγγελίας.

Κι όλοι, τέλος, γνωρίζουμε ότι ορισμένοι από τους υπ' αυτές τις συνθήκες ελεύθερου εμπορίου και παγκοσμιοποίησης ελεύθερως μετακινούμενους εργαζομένους χάνουν τη ζωή τους σε αμπαρία φλεγόμενων πλοίων ή σε ναρκοπέδια του Έβρου και ότι οι περισσότεροι απ' όσους γλιτώσουν ζουν υπό συνθήκες παρανομίας και διωγμού ή υπό συνθήκες νομίμου αθλιότητας.

Ο «Χώρος Μαξ», στον οποίο συμμετέχω, επέλεξε για την πρώτη εκδήλωσή του

ένα άκρως σημαντικό και επίκαιρο θέμα. Έτσι θα πρέπει να γίνει και στις επόμενες εκδηλώσεις. Όμως: Για να μπορούμε να μιλάμε για σημαντικά θέματα της κοινωνίας στη σημερινή εποχή, θα πρέπει όχι μόνο να είμαστε ενήμεροι για τις τρέχουσες εξελίξεις, αλλά και να γνωρίζουμε πώς είναι συγκροτημένη η κοινωνία μας. Πολλά πάνω

σ' αυτό το τελευταίο έχουμε να μάθουμε από τα γραπτά και του Μαρξ. Έτσι λοιπόν προτείνω ο «Χώρος Μαρξ» να ασχοληθεί και με αυτά. Αλλά και γενικότερα με τη θεωρία της καπιταλιστικής κοινωνίας. Διαφορετικά θα ομιλούμε για σημαντικά και επίκαιρα πράγματα «από άδειο στομάχι».